

**VALOAREA CORESPONDENȚEI PERSONALE ȘI OFICI-
ALE A ÎMPĂRAȚILOR ROMANI ÎN IMPERIUL CLASIC ȘI
TÂRZIU – MODELE POLITICE, MODELE CULTURALE**

Florica BOHÎLȚEA-MIHUȚ
(Universitatea București)

Keywords: *Roman correspondence, Roman elites, Roman emperors, culture, continuity, discontinuity.*

Abstract: *The article proposes a reading of the imperial and aristocratic personal correspondence and its publication in the form of collections in ancient Rome. The analysis focuses on the interference of rhetoric and literature in the epistolary creation over time and on the aristocratic conduct that is perpetuated and recycled from the end of the Republic to the Late Antiquity.*

Cuvinte-cheie: *corespondență romană, elite romane, împărați romani, cultură, continuitate, discontinuitate.*

Rezumat: *Articolul propune o lectură a corespondenței personale imperiale și aristocratice și a publicării ei în colecții în Roma antică. Analiza se concentrează asupra interferenței dintre retorică și literatură în creația epistolară de-a lungul timpului și a comportamentului aristocratic, perpetuat și reciclat de la sfârșitul Republicii până în Antichitatea târzie.*

**“UT UNA CHELYS”. IL CARME XXI DI PAOLINO DI
NOLA: DALL’HARMONIA PLATONICA
ALLA CONCORDIA CRISTIANA**

Maria Carolina CAMPONE
(Accademia Militare “Nunziatella” Napoli, Dipartimento Umanistico)

Keywords: *Paolino di Nola, concordia, Cimitile, armonia.*

Abstract: *The present study examines the poem XXI by Paolino di Nola, to highlight the punctual recovery by the author of the political reflection of Plato. The poem therefore is not only a hymn dedicated to Felice, but is a proposal, punctually rooted in the culture of the time, of a new social order to be connected to the monastic foundation created by the author in Cimitile, near Naples.*

Cuvinte-cheie: *Paulinus Nolanus, concordia, Cimitile, armonie.*

Rezumat: *Prezentul studiu examinează poemul XXI al lui Paulinus de Nola, pentru a evidenția recuperarea continuă de către poet a reflecției politice a lui Platon. Prin urmare, poemul nu este doar un imn dedicat lui Felix, ci o propunere, înrădăcinată punctual în cultura vremii, a unei noi ordini sociale legate de fundația monahală din Cimitile, lângă Napoli.*

GASTRIMARGIA: ANIMALUL MARGOS ȘI PELICANUL ÎN SCRIEREA MAXIMIANĂ QUAESTIONES ET DUBIA

Florin CRÎȘMĂREANU

(Departamentul de Cercetare al Facultății de Filosofie și Științe
Social-Politice, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Keywords: *Maximus the Confessor, Quaestiones et dubia, margou animal, pelican, Scholia graeca in Homeri Odysseam, Physiologus graecus.*

Abstract: *Gastrimargia: Margou Animal and the Pelican in the Maximian Writing Quaestiones et dubia. In the present study – structured in two big parts - I aim to identify the sources that might have been of inspiration for Maximus the Confessor, but also the influence of his writings, especially of the work Quaestiones et dubia, on some fundamental works, such as Scholia graeca in Homeri Odysseam and Physiologus graecus. If the example of the „pelican” is relatively well researched by the editor José H. Declerck, of the bizarre ζῷον μαργοῦ one may not find any piece of information, „locum non repperi”. What is interesting is the fact that the arguments mentioned by Declerck for the case of the pelican are valid as well as for the case of the ζῷον μαργοῦ. The idea that I aim to argue is the same for both cases, that is, Maximus did not copied from certain writings that have similar or identic texts regarding the description of these animals, but in Scholia graeca in Homeri Odysseam and in Physiologus graecus there have been some interstratifications, and the authors of these texts had before him Quaestiones et dubia.*

Cuvinte-cheie: *Maxim Mărturisitorul, Quaestiones et dubia, animalul margos, pelicanul, Scholia graeca in Homeri Odysseam, Physiologus graecus.*

Rezumat: *În prezentul studiu - structurat în două mari părți - încerc să identific sursele care l-ar fi putut inspira pe Maxim Mărturisitorul, dar și influența scrierilor sale, în special a lucrării Quaestiones et dubia, asupra unor lucrări fundamentale, precum Scholia graeca in Homeri Odysseam și Physiologus graecus. Dacă exemplul „pelicanului” este relativ bine cercetat de editorul José H. Declerck, despre bizarul ζῷον μαργοῦ nu aflăm nici o informație, „locum non repperi”. Inte-*

resant este faptul că argumentele menționate de Declerck pentru cazul pelicanului sunt valabile în bună măsură și pentru ζῶον μαργοῦ. Ideea pe care îmi propun să o argumentez este aceeași pentru ambele cazuri, adică Maxim nu a copiat din anumite scrieri ce au texte similare sau identice cu descrierea acestor animale, ci în Scholia graeca in Homeri Odysseam și în Physiologus graecus au avut loc interpolări, iar autorii acestor texte a avut în față Quaestiones et dubia.

PROVINCIA SCYTHIA ÎN NOTITIA LUI CARL DE BOOR. VECHILE INTERPRETĂRI ALE CERCETĂTORILOR

Ionuț HOLUBEANU

(Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Ovidius, Constanța)

Keywords: Notitiae episcopatum, Scythia, Tomis, Louis Duchesne, Vasile Pârvan.

Abstract: Reading De Boor's Notitia. The earlier interpretations of the scholars on the paragraph of Scythia: In 1891, Carl Gotthard de Boor published a Notitia episcopatum of the Church of Constantinople (no. 3 in Darrouzès' edition) in which the paragraph on the ecclesiastical province of Scythia (today's Dobruja, in Romania) had an unprecedented appearance. The ecclesiastical see of Tomis was recorded with metropolitan rank and 14 suffragan bishoprics, located in the main cities of the province. However, at that time, such an ecclesiastical organization of Scythia seemed inconsistent with the data presented in the other available sources. As a matter of fact, Scythia was referred to by Sozomen (VI, 21), the old Notitiae (Παλαιά Τακτικά), Encyclia (457/8) and Emperor Zeno's law in 480 as a province where Tomis was the only bishopric in existence. The aim of the present investigation is to set forth how the data in De Boor's Notitia used to be interpreted by scholars until the middle of the 20th century. The first one who critically examined the document was Heinrich Gelzer. In 1892, in an article on the Church organization in the Greek territories of the Balkan Peninsula in De Boor's Notitia, he concluded that the document really displayed the ecclesiastical state of affairs in different historical stages (GELZER 1892). However, the German scholar in Jena did not write any lines about Scythia in his paper and, therefore, he did not explain why the data on this province run counter to those in the other sources. Few years later, in 1895, Gelzer's thesis was firmly refuted by L. Duchesne, the Director of the French School of History and Archeology in Rome. Duchesne's conclusion was that the author of the Notitia used two kinds of documents, some disclosing the ecclesiastical organization, others the civil one. According to the French scholar, the Scythian paragraph was based upon a civil document (DUCHESNE 1895). After publishing this study, K. G. Brandis (BRANDIS 1900) and J. Weiss (WEISS 1911) were the first scholars asserting that De Boor's Notitia had really set forth the ecclesiastical organization in Scythia before the Avar invasion, at the end of the 6th century. However, their opinion was firmly re-

jected by R. Netzhammer (NETZHAMMER 1903) and E. Gerland (GERLAND 1912). The uncover of a baptistery in 1906 at Tropaeum Traiani (near today's Adamclisi, in Romania), one of the ordinary bishoprics in De Boor's, was a turning point in the development of the theme. On the basis of this new evidence, V. Pârvan asserted that a bishopric was organized in this city under the reign of Justinian I (527-565). He also accepted the possibility that other Scythian cities (but not all of them) in De Boor's had their own bishoprics, too (PÂRVAN 1912). Pârvan's thesis was accepted by C. Auner (AUNER 1920) and R. Vulpe (VULPE 1938), but was rejected by J. Zeiller (ZEILLER 1918). The latter considered that the baptistery in Tropaeum Traiani was used by the bishop of Tomis, the only hierarch of Scythia, when visiting the city. In 1924, V. Pârvan wrote a new study on the theme. This time he asserted that the paragraph of Scythia in De Boor's Notitia displayed the ecclesiastical state of affairs, but not the civil state. From his point of view, the 14 ordinary bishoprics were organized sometime between 430 (when Sozomen finished his Ecclesiastical History) and 527 (when Justinian became Emperor), in the turmoil of the barbarian invasions, and were officially recognized by imperial authorities under the reign of Justinian (PÂRVAN 1923-1924). The subsequent investigations revealed that the ordinary bishoprics in Scythia were really in existence in the 6th century. E. Popescu was the one who firmly rejected Duchesne's reading of the Scythian paragraph in Boor's Notitia (POPESCU 1969; POPESCU 1976; POPESCU 1994). Recently, the time of their foundation has been dated in 536, under the reign of Justinian (HOLUBEANU 2018). Moreover, it was argued that at least one ordinary see is missing in De Boor's Notitia (i.e. Acrae/Άκραι, at today's Kaliakra Cape, in Bulgaria) (DINCHEV 2009; HOLUBEANU 2018). On the other hand, other bishoprics, which were not listed in the document, may also have been organized in the province in the second half of 6th century. To conclude, the author argues that Duchesne's academic celebrity restrained the view of other scholars (H. Gelzer, J. Zeiller, R. Netzhammer, C. Auner) and it is noted that the first one who disclosed his errors was V. Pârvan (PÂRVAN 1923-1924).

Cuvînte-cheie: Notitiae episcopatum, Scythia, Tomis, Louis Duchesne, Vasile Pârvan.

Rezumat: Notitiae episcopatum ale Bisericii din Constantinopol sunt documente istorice care au ridicat și, sub multe aspecte, continuă să ridice reale probleme de interpretare. Această situație este cauzată de faptul că niciuna dintre aceste liste episcopale nu este un document curat. Dintre ele, un caz aparte îl reprezintă Notitia publicată de Carl de Boor în anul 1891. Multe dintre informațiile expuse în cuprinsul acesteia nu sunt confirmate de niciun alt izvor. Din acest motiv, valoarea istorică a acestor informații pentru înțelegerea evoluției organizării bisericești din cuprinsul Patriarhiei ecumenice a fost pusă mult timp sub semnul întrebării. Studiul de față este o scurtă trecere în revistă a opiniilor emise de cercetători (Heinrich Gelzer, Carl de Boor, Louis Duchesne, Karl Georg Brandis, Jakob Weiss, Raymund Netzhammer, Ernst Gerland, Vasile Pârvan, Jacques Zeiller, Carol Auner, Radu Vulpe), de la momentul publicării ei și până la jumătatea seco-

lului al XX-lea, în principal, pe marginea informațiilor referitoare la vechea provincie romană Scythia.

ZU EINER PHILOSOPHISCHEN POETIK DES ROMANS RHODANTE UND DOSIKLES VON THEODROS PRODROMOS

Ranko KOZIĆ
(Philologische Fakultät Belgrad)

Keywords: *Theodore Prodromos, Byzantine novel, ancient novel, poetics of novel, philosophical foundation of novel, concept of the world as a theatre.*

Abstract: Towards a Philosophical Poetics of Prodromos' Novel Rhodante and Dosikles: *In this study an attempt has been made to point to the importance Prodromos' novel, along with the works by three other twelfth-century representatives of the genre, has as far as explaining the genre-related poetics and its philosophical dimension is concerned, whereby a necessary prerequisite has also been created for the novels themselves to be re-evaluated as well as for the interested audience to read them according to the guide-lines provided by the key-elements of their poetics. The study is made up of two segments with the first one dealing with the reconstruction of Plato's concept of the world as a theatre appearing extremely reduced to its vaguest traits in the Laws and Philebus and representing one of the key-principles underlying the poetics of Prodromos' novel, with the aforementioned phenomenon itself being additionally illuminated by adducing the key-testimonies contained in Phaedo and Lucian's three canons related to the philosophical aspects of both paraphrase and montage (mounting) being themselves regarded as the most efficient means in any attempt to create a literary work of high relevance and esteem. Thus acquired results will serve as a kind of a backdrop against which the newly deciphered meanings of the term drama in eight instances of its use in Prodromos' novel will increasingly be brought into relief in the second and the last segment of this study.*

Cuvinte-cheie: *Theodor Prodromos, romanul bizantin, romanul antic, poetica romanului, fundamentele filosofice ale romanului, concepția despre lume ca teatru.*

Rezumat: Către o poetică filosofică a romanului lui Prodromos Rhodante și Dosikles: *În acest studiu se face încercarea de a evidenția importanța romanului lui Prodromos, împreună cu operele altor trei reprezentanți ai genului din secolul al XII-lea, din perspectiva poeziei genului și a dimensiunii sale filosofice, creându-se condițiile necesare pentru ca romanele să fie reevaluate și pentru ca publicul să le citească în conformitate cu sugestiile oferite de elemente-*

le-cheie ale poeziei lor. Studiul este alcătuit din două părți: primul se ocupă de reconstrucția conceptului de lume ca teatru al lui Platon, așa cum este el trasat des-
tul de vag în Legile și Philebus, care reprezintă unul dintre principiile-cheie ale
poeziei romanului lui Prodromos, iluminat cu sugestiile-cheie conținute în Phaedo
și cele trei canoane ale lui Lucian legate de aspectele filosofice ale parafrazării și
montajului, ele însele considerate cele mai eficiente mijloace în orice încercare de
a crea o lucrare literară de înaltă relevanță și respect. Rezultatele obținute vor fi
utilizate în partea a doua și ultima a studiului pentru a servi ca fundal către des-
cifrarea noilor sensuri ale termenului dramă în cele opt cazuri de folosire a lui în
romanul lui Prodromos.

MATER ET AUGUSTA: LA “MATERNITÀ ISTITU- ZIONALE” DI GIULIA DOMNA TRA EVIDENZE STORICHE E FINZIONI LETTERARIE

Laura MARZO

(Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași –
Università di Bari Aldo Moro)

Parole-chiave/Keywords: *Iulia Domna, Augusta, mater, Septimius Se-
verus, Caracalla.*

Riassunto: *Il presente contributo intende scandagliare il profilo politico
e culturale dell'imperatrice capostipite della dinastia dei Severi, Giulia Domna
(170-217 d.C.), mettendo in luce come il suo ruolo istituzionale sia stato rappre-
sentato sia dalla coeva produzione letteraria che dai principali canali di comuni-
cazione politica, costituiti dalle testimonianze epigrafiche ed archeologiche. Per
ricostruire le peculiarità della sua “maternità istituzionale” e l'egemonico ruolo
pubblico rivestito dall'Augusta, sono esaminate la sua titolatura imperiale, le linee
politiche sostenute dall'imperatrice e le fonti antiche più attendibili (in partico-
lare, Cassio Dione, Erodiano e Filostrato), menzionando anche alcune testimo-
nianze materiali di valore encomiastico. In tal modo, si dimostrerà come Giulia
Domna, in virtù della sua funzione di Augusta e mater, possa ritenersi la deten-
trice di un potere politico mai rivestito prima dalle precedenti imperatrici ro-
mane.*

Abstract: *The present paper aims to analyze the political and cultural
profile of the first empress of the Severian dynasty, Julia Domna (170-217 AD),
highlighting how her institutional role has been represented both by the coeval li-
terary production and the main channels of political communication, such as the
epigraphic and archaeological evidence. In order to define the peculiarities of her
“institutional motherhood” and her hegemonic public role, the imperial titles of
Julia Domna, her political guidelines and the most reliable primary sources (in*

particular, Cassius Dio, Herodian and Philostratus) will be carefully examined. The paper will thereby demonstrate that Julia Domna, through her function of Augusta and mater, could be considered the holder of a political power never achieved by the previous Roman empresses.

Cuvinte-cheie: *Iulia Domna, Augusta, mater, Septimius Severus, Caracalla.*

Rezumat: *Prezentul studiu intenționează să analizeze portretul politic și cultural al primei împărătese din dinastia Severilor, Iulia Domna (170-217), evidențind cum a fost reprezentat rolul său instituțional, fie prin producția literară, fie prin alte canale de comunicare politică, constituite de dovezile epigrafice și arheologice. Cu scopul de a defini particularitățile „maternității instituționale” și rolul public hegemonic al său, vor fi examinate cu atenție titlurile imperiale ale Iuliei Domna, direcțiile politice susținute de împărăteasă și sursele antice cele mai reprezentative, în special, Cassius Dio, Herodian și Philostrat. Studiul va demonstra astfel că Iulia Domna, în calitatea sa de Augusta și mater, poate fi considerată deținătoarea unei puteri politice pe care n-a avut-o niciuna dintre împărătesele anterioare.*

IL RECAPITO DELLA CORRISPONDENZA NELLA ROMA IMPERIALE

Patrizia MASCOLI
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Keywords: tabellarius, portitor, baiulus, gerulus, perlator.

Abstract: *This contribution intends to deepen a research already realized by the authoress for the Republican age, continuing it until the VI century A.D., essentially based it on epistolary collections of pagan authors. It is deduced that the courier called only tabellarius up to Ausonius then assumes different names until it is replaced by the more generic perlator.*

Cuvinte-cheie: tabellarius, portitor, baiulus, gerulus, perlator.

Rezumat: *Această contribuție intenționează să aprofundeze o cercetare realizată pentru autorii din epoca republicană, continuându-o până în secolul al VI d.H., fiind bazată mai ales pe colecțiile epistolare ale autorilor păgâni. Se poate deduce că curierul numit numai tabellarius până la Ausonius își asumă apoi nume diferite, până când este înlocuit cu cel mai general de perlator.*

PATRISTICĂ ȘI CARTEZIANISM. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL ȘI UMBRA SA ÎNTR-O DISPUTĂ CARTEZIANĂ

Cristian MOISUC

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Keywords: *Maximus the Confessor, Patristics, Cartesianism, Nicolas Malebranch, grace, augustinianism.*

Abstract: *Patristics and Cartezianism. Maximus the Confessor and his shadow over a Cartesian controversy.* *The purpose of this study is to underline, in a twofold perspective (methodological and hermeneutical) the relationship between Patristics and Cartesianism, more precisely the relevance of the answers offered by Saint Maxime the Confessor to the philosophical and theological questions of the seventeenth century. While this may seem paradoxical, some aspects of theodicy disputed by post-Cartesian philosophers, who have used Augustinians arguments, can be more easily understood (regarding their stakes) if one appeals, in the analysis, to the Greek patristic tradition. This approach avoids closing the interpretation in the conceptual framework of the Augustinian theology and puts in a new light the strength of the thought of Saint Maxime the Confessor, present as an unnoticed shadow in a seventeenth century controversy where the parties ignore the fact that their theological dilemmas had already been solved.*

Cuvinte-cheie: *Maxim Mărturisitorul, cartezianism, patristică, Nicolas Malebranche, har, augustinism.*

Rezumat: *Prezentul studiu își propune să surprindă, dintr-o dublă perspectivă (metodologică și hermeneutică) raportul dintre patristică și cartezianism, mai precis aplicabilitatea unor răspunsuri oferite de Sfântul Maxim Mărturisitorul la întrebări filosofico-teologice din secolul al XVII-lea. Deși poate părea paradoxal, unele chestiuni de teodicee disputate de filosofi post-cartezieni, care au mobilizat argumente teologice augustiniene, pot fi mult mai ușor circumscrise (din punctul de vedere al mizelor) dacă în analiza lor se face apel și la moștenirea patristică greacă. O asemenea abordare evită restrângerea interpretării doar la instrumentele conceptuale oferite de teologia augustiniană și pune într-o nouă lumină forța gândirii unui autor ca Maxim Mărturisitorul, prezent ca o umbră neobservată într-o dispută de secolul al XVII-lea în care părțile aflate în conflict ignoră faptul că dilemele lor teologice fuseseră deja soluționate.*

I TESTI ANTICHI ALBANESI, TESTIMONIANZA DI UNA PARTICOLARE TRADIZIONE LETTERARIA SCRITTA

Evalda PACI

(Accademia degli Studi Albanologici, Istituto di Studi Linguistici e Letterari, Tirana, Albania)

Keywords: *Old Albanian literature, textual composition, textological observations, Albanian language, old Albanian writings.*

Summary: *This article reflects a series of trials and approaches related a particular and unique theme, such as the perspective of studying old Albanian writings, which are firstly seen in terms of textological observations. It also offers the perspective of observing a long tradition on research which begins from the history of the written Albanian literature and writing. Rightly classified as one of the first writers of the Albanian literature, Pjetër Bogdani has special merits for the promotion of the expressive tools in the Albanian language and special nomenclatures with which he operates during the elaboration of his philosophical and theological texts. On the other hand, textual patterns traced at the preamble of his work, in particular, devotions or dedications of pure poetic and praise nature refer to the writing and book tradition of that time and thus bring his work closer to others of that period. In a general overview on the history of old Albanian literature, Gjon Buzuku and Pjetër Bogdani remain in our opinion the most suitable authors to rebuild the complete corpus of anthology on the old Albanian literature. Their works remain the most complete in terms of volume and content, and more comprehensively and in terms of reflection of the liturgy's lexicon in their substantive elements. They can be introduced through their texts and commentaries on basic uses in the field of liturgy's lexicon, taking into account other authors of the same writing tradition, and later authors who undoubtedly recognized and reflected in their compilations elements and constructions that were promoted by these two authors. In textological viewpoint, Gjon Buzuku's Missal shows a constant interest in observation and research, being complex in content and unique in textual composition. The story of outlining such a book, the country and the concrete circumstances of which are yet unknown, remains among the most interesting in all the developmental phases of Albanian literature. Such a panorama of research can be complemented by other elements, among which the iconographic approaches to this book with similar patterns, and also with possible typography that may have supported its technical and concrete realization.*

Cuvinte-cheie: *literatură veche albaneză, compoziție textuală, observații textologice, limbă albaneză, vechi scrieri albaneze.*

Rezumat: *Acest articol reflectă o serie de încercări și abordări legate de o temă particulară și unică, anume studiul vechilor scrieri albaneze din perspectiva observațiilor textologice. De asemenea, oferă o imagine a tradiției cercetării is-*

toriei literaturii albaneze și a scrisului în limba albaneză. Unul dintre primii scriitori ai literaturii albaneze, Pjetër Bogdani, are, în mod categoric, merite deosebite în promovarea instrumentelor expresive în limba albaneză și a nomenclaturii speciale cu care operează în textele sale filosofice și teologice. Într-o prezentare generală a istoriei literaturii vechi albaneze, Gjon Buzuku și Pjetër Bogdani rămân cei mai importanți autori pentru reconstruirea corpusului vechii literaturi albaneze. Lucrările lor sunt cele mai complete din punct de vedere al volumului, al conținutului și al terminologiei de fond a liturghiei.

DUCES PRAECLARISSIMOS INSTITUIT. LA “ESCUELA DE GENERALES” DEL EMPERADOR PROBO EN LA HISTORIA AUGUSTA: ¿INVENCIÓN LITERARIA O REALIDAD?

Miguel Pablo SANCHO GÓMEZ
(Universidad Católica de Murcia)

Palabras clave: *emperador Probo, Historia Augusta, Antigüedad Tardía, ejército romano, siglo III.*

Resumen: *Este trabajo tratará sobre un fragmento de la biografía del emperador Probo en la Historia Augusta, en el que se refiere al protagonista como creador de lo que se ha venido denominando una “escuela de generales”. Pese a la naturaleza poco fiable de la fuente literaria en cuestión, se intentará poner el fragmento en contexto respecto a otros datos históricos, políticos y sociales, con el objetivo de añadir luz adicional a un complicado periodo de la historia romana y esclarecer si la información puede ser considerada como total o parcialmente útil y valiosa desde el punto de vista histórico.*

Keywords: *Emperor Probus, Historia Augusta, Late Antiquity, Roman Army, Third Century.*

Abstract: *This work will deal with a fragment of the biography of the Emperor Probus in the Historia Augusta, which refers to the protagonist as creator of what has been called a “school of generals”. Despite the unreliable nature of the literary source in question, we will try to put the fragment in context with other historical, political and social data with the aim of shedding additional light to a complicated period of Roman history, and clarifying whether the information can be considered as totally or partially useful and valuable from the historical point of view.*

Cuvinte-cheie: *împăratul Probus, Historia Augusta, Antichitatea târzie, armata romană, secolul al III-lea.*

Rezumat: Această lucrare se va ocupa de un fragment din biografia împăratului Probus din Historia Augusta, în care acesta apare ca creatorul așa-numitei „școli a generalilor”. În ciuda caracterului nesigur al sursei literare în cauză, vom încerca să punem fragmentul respectiv în context cu alte date istorice, politice și sociale, cu scopul de a adăuga o lumină suplimentară unei perioade complicate din istoria romană și pentru a clarifica dacă informația respectivă poate fi considerată în totalitate sau parțial utilă și valabilă din punct de vedere istoric.

DOI PIONIERI AI STUDIULUI CREȘTINISMULUI DIN PROVINCIILE DUNĂRENE – VASILE PÂRVAN ȘI JACQUES ZEILLER: SIMILITUDINI, DIVERGENȚE, MANDATA

Nelu ZUGRAVU

(Centrul de Studii Clasice și Creștine, Facultatea de Istorie,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Keywords: Vasile Pârvan, Jacques Zeiller, history of Christianity, Illyricum, Danubian provinces.

Abstract: *Two pionieres of the study of Christianity in the Danubian provinces – Vasile Pârvan and Jacques Zeiller – similarities, divergences, mandata.* After a brief introduction dedicated to the scientific training and interests of Jacques Zeiller and Vasile Pârvan, the paper conducts a comparative analysis of Christianity research in Illyricum and in the Danubian provinces conducted by the two scholars in the first decades of the 20th century. We take into account the similarities and divergent standpoints expressed by them concerning the following matters: the novelty of the topic related to the development of the Antiquity science in those times; the space subjected to the investigation and the scientific, political, cultural motivations for choosing it and for the topic, in general; the perspectives and methods used by each of them to research the Illyrian and Danubian Christianity; the stages proposed for the development of pre- and post-Constantinian Christianity within that geographic area; the suggestions still comprised in their works for contemporary historiography and the issues still to solve in studying the Christianity in Illyricum, in general, and in the Danubian provinces, in particular.

Cuvinte-cheie: Vasile Pârvan, Jacques Zeiller, istoria creștinismului, Illyricum, provincii dunărene.

Rezumat: După o scurtă introducere dedicată formării și preocupărilor științifice ale lui Jacques Zeiller și Vasile Pârvan, articolul face o analiză comparativă asupra cercetării creștinismului din Illyricum și din provinciile dunărene în-

treprinse de cei doi savanți în primele decenii ale secolului al XX-lea. Sunt avute în vedere similitudinile și punctele de vedere divergente exprimate de aceștia în legătură cu următoarele probleme: noutatea subiectului raportată la dezvoltarea științei Antichității de la acea vreme; spațiul supus investigației și motivațiile de natură științifică, politică, culturală ale alegerii acestuia și ale temei, în general; perspectivele și metodele utilizate de fiecare dintre ei în cercetarea creștinismului illyric și danubian; propunerile de periodizare a dezvoltării creștinismului pre- și postconstantinian din aria geografică respectivă; sugestiile pe care încă le conțin lucrările lor pentru istoriografia contemporană și problemele pe care aceasta le are încă de soluționat în studierea creștinismului din Illyricum, în general, și din provinciile dunărene în special.